

FINANȚAREA, PROMOVAREA ȘI VALORIFICAREA ȘTIINȚIFICĂ A REVISTEI „ARHIVELE OLTENIEI” (1922–1946)

NARCISA MARIA MITU*

Abstract: In Oltenia, both within modern times and the interwar period, Craiova distinguished as the most significant historical, economic and cultural centre. Culturally, *Arhivele Olteniei* enlists as “one of the most valuable” publications of the time, different from the others by its encyclopaedic profile. It was founded in 1922, at the initiative of doctor Charles Laugier as head and an editorial board made up of teachers and specialists: Ștefan Ciuceanu (Craiova), T.G. Bulat (Râmnicu Vâlcea), Al. Bărcăcila (Turnu Severin), C.D. Fortunescu – the editorial secretary, as a quarterly publication and the forthcoming year become a bimonthly one. Dr. Laugier reports that the idea of editing this kind of journal was earlier, but he hesitated a lot mainly due to financial difficulties which publications faced overall, but particularly to the scientific ones at that time. Although the threat of closing the publisher for material causes frequently hovered over the journal, it managed to be issued and to be valued for two decades. Ion Bianu considered *Arhivele Olteniei* journal as “an invaluable treasure” for current and future historians.

Key words: *Arhivele Olteniei* journal, 1922–1946, promoting, scientific enhancement, C.D. Fortunescu.

În prima parte a lucrării, mi-am propus să surprind motivele care consider eu că au condus la apariția unor reviste care au în titlu cuvântul: *arhiva* sau *arhivele* și am ajuns la concluzia că doar pasiunea pentru istorie, pentru cunoașterea trecutului nostru istoric, necesitatea cunoașterii acestui trecut, prețuirea documentelor, a actelor de arhivă și a izvoarelor istorice a determinat, de-a lungul timpului, mai mulți oameni de cultură, erudiți ai României din diferite zone geografice, să își exprime dorința de a înființa publicații cu caracter istorico-cultural prin intermediul cărora să scoată la lumină și să pună în circulație surse necesare scrierii unei istorii a patriei. Astfel ia naștere, la inițiativa lui Mihail Kogălniceanu „Arhiva Românească” (1840, Iași), prima publicație istorică în limba română. Scopul său era de a cuprinde „scrieri și acte vechi

* Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: narcisa_mitu@yahoo.com.

ce ar putea desluși istoria românească”. Sunt editate două volume: primul, în 1840 (ediția a 2-a, în 1860) și al doilea, în 1845 (ediția a 2-a, în 1862)¹. „Istoria – spunea Mihail Kogălniceanu în articolul – program – este adevărata înfățișare a întâmplărilor neamului omenesc sau icoana vremii trecute”. Continua afirmând că „Trebuița istoriei patriei ne este neapărată chiar pentru ocrotirea driturilor noastre împotriva națiunilor străine... Începutul nostru ni s-a tăgăduit, numele ni s-a prefăcut, pământul ni s-a sfișiat, driturile ni s-au călcat în picioare, numai fiindcă n-am avut conștiința naționalității noastre, numai pentru că n-am avut pe ce să ne întemeiem și să ne apărăm dreptățile”².

Urmează revista „Arhiva Istorică a României”, a lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, care a apărut între anii 1865–1867.

Ideea înființării de noi reviste cu caracter istorico-cultural se face simțită tot mai des la începutul sec. XX, în rândurile unor grupări elitiste, în mai toate regiunile istorice ale țării, scopul fiind acela de a pune accentul pe valorificarea fondului patrimonial al regiunii. Izbucnirea Primului Război Mondial, cât și problemele financiare fac ca multe dintre aceste idei să se concretizeze abia după încheierea conflagrației. Amintim în acest sens: *Arhiva Dobrogei*, *Arhivele Olteniei*, *Arhiva: organul Societății Istorico-Filologice din Iași*, *Arhiva Someșeană*, *Arhivele Basarabiei*.

Arhiva Dobrogei (1916, 1919–1920). Revista Societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei a apărut sub îngrijirea profesorului Constantin Moisil și este o revistă științifică axată pe probleme de arheologie și numismatică, istorie și etnografie dobrogeană. Primul volum a apărut în 1916, iar cel de-al doilea, după război. Seria din 1919–1920 apare trimestrial sub conducerea lui Const. Moisil și C. Brătescu³.

Arhiva: organul Societății Istorico-Filologice din Iași este o revistă trimestrială de filologie, istorie și cultură românească (1921–1924, până în 1940). Începuturile sale sunt unele mai vechi, anul de debut fiind 1889, sub denumirea „Arhiva Societății Științifice și Literare din Iași”, apoi „Arhiva Științifică și Literară din Iași”. În anul de debut, avea o frecvență bimestrială, între 1890–1920 (lunară) și din 1921, trimestrială. Din anul 1908 devine o revistă de istorie, în sens larg, cu preocupări privitoare la disciplinele auxiliare: etnografie, diplomatică, genealogie. Și-a întrerupt apariția la începutul războiului, ultimul director al revistei fiind Gheorghe Ghibănescu. În decursul timpului, conducerea revistei a revenit unor personalități de marcă precum: A.D. Xenopol, Teodor T. Burada, Ilie Bărbulescu⁴.

În 1924 ia naștere revista *Arhiva Someșeană*, la Năsăud, fondator fiind prof. Virgil Șotropa. Obiectivul era acela de a „mântui de pieire și edita actele și documentele privitoare la trecutul ținutului nostru, rămășițe sortite să dispară în scurt

¹ Ștefan Ștefănescu (coord.), *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 441. Reapare o nouă serie sub egida „Fundăției culturale Mihail Kogălniceanu” (1939–1946).

² A. Oțetea, *Mihail Kogălniceanu istoric și om de stat* în „Studii. Revistă de istorie”, tom 19, București, Editura Academiei Române, 1966, p. 853.

³ *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom. III (1919–1924), București, Editura Academiei Române, 1987, p. 49.

⁴ *Ibidem*, p. 48.

timp din cauza neinteresului și preocupărilor de altă natură a societății de azi”⁵. Programul revistei ne este făcut cunoscut în primul număr, în cuvântul adresat cititorilor, și preciza că în paginile sale se dorește a se face cunoscut „trecutul și luptele crâncene purtate de poporul din această «terra Samuensiensis» împotriva magnaților și a monarhiei imperiului habsburgic, să popularizeze rolul pe care l-au jucat școlile din Năsăud în trecutul istoric al Transilvaniei”⁶. Revista apare în 27 de numere, în perioada 1924–1940. Reapare în 1972 cu titlul „Arhiva Someșeană”. Studii și comunicări.

Arhivele Basarabiei este fondată în anul 1929, la inițiativa profesorilor universitari Toma Bulat și C.N. Tomescu. Sediul redacției este înregistrat la Chișinău și va avea o apariție până în anul 1939. Revistă de istorie și geografie a Moldovei de peste Prut și Nistru, este înființată după modelul „Arhivelor Olteniei”, prof. Toma Bulat fiind unul dintre fondatorii revistei craiovene. Scopul fondatorilor era „studierea pământului și faptei românești dintre Prut și Nistru” și să redea „specificul basarabean” astfel încât să-l înglobeze în „sfera de gândire și acțiune generală românească”⁷.

Studierea acestor reviste demonstrează că în paginile lor, ca și în cele ale publicației „Arhivele Olteniei”, au fost tipărite numeroase documente inedite privind istoria zonei respective, studii de arheologie, istorie locală, realizată pe bază de informații noi dar și teme de etnografie, folclor, lingvistică etc.

Analizând anii de debut ai acestor reviste, putem declara că „Arhivele Olteniei” este, practic, a 3-a revistă fondată pe formatul acesta și are cea mai longevivă apariție (1922–1946). De asemenea, se detașează de celelalte prin profilul său enciclopedic (varietatea domeniilor abordate: istorie, arheologie, geografie, folclor, literatură, artă, învățământ, presă, biblioteconomie, știință, medicină ș.a.), înscriindu-se, pe plan cultural, ca „una dintre cele mai valoroase” publicații ale vremii.

Necesitatea apariției revistei a fost, deseori, discutată în cadrul Societății „Prietenii științei”⁸. Dr. Charles Laugier argumenta apariția publicației, afirmând că: „în întreaga Oltenie se găsește atâta material documentar pentru trecutul nostru, pentru istoria neamului nostru, încât a nu stimula și canaliza cercetările oamenilor de bunăvoință pe acest teren, ar fi o neiertată greșeală...”⁹. De ce „Arhivele Olteniei”? ne explică însuși directorul publicației: „va nota toate mișcările de actualitate și mai cu seamă va cerceta și publica material documentar pentru trecutul Olteniei”¹⁰.

⁵ Ion Rusu Sărățeanu, *La 50 de ani de la apariția revistei „Arhiva Someșeană”*. Virgil Șotropa fondator al Revistei în „Arhiva Someșeană”. Studii și comunicări (1973–1974), vol. II, Năsăud, 1974, p. 45.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Enciclopedia istoriografiei românești*, p. 442.

⁸ Societatea a fost înființată în Craiova, în 1915, la inițiativa lui Gheorghe Țițeica, Charles Laugier – președinte și C.D. Fortunescu – secretar.

⁹ „Arhivele Olteniei”, anul I, nr. 1, Craiova, 1922, p. 1.

¹⁰ *Ibidem*, p. 3.

Acțiuni de finanțare a revistei

Încă din primul număr, dr. Laugier ne vorbește despre apariția târzie a revistei, deși era gândită de câțiva ani, motivând dificultățile de ordin material „cât și moral și intelectual” cu care se confruntau publicațiile, în general, dar mai ales cele științifice. Afirma că a cedat însă insistențelor „Prietenilor Științei” care l-au asigurat de sprijinul lor deplin, Victor Anestin, Gheorghe Țițeica, C.D. Fortunescu, Ștefan Ciuceanu, Toma C. Bulat, Al. Bărcăcilă etc. Victor Anestin și Gheorghe Țițeica, doi dintre inițiatorii Societății „Prietenii Științei”, erau olteni și au păstrat Craiovei cele mai sincere sentimente, manifestându-și dorința de a face ceva memorabil pentru orașul în care s-au format. Cei doi, împreună cu dr. Laugier și C.D. Fortunescu, au fost colegi de clasă la actualul Colegiu „Carol I”, iar Ștefan Ciuceanu era cu un an mai mic. Toți au făcut parte dintre elevii de elită ai clasei lor, ulterior adevărate repere morale și intelectuale, toți devenind creatorii unor importante instituții. Prietenia legată în timpul liceului se manifestă și după 23 de ani de la absolvirea școlii când pun bazele Societății „Prietenii Științei” și apoi în colaborarea pentru apariția revistei.

Revista debutează în anul 1922, la inițiativa doctorului Charles Laugier, în calitate de director, și a unui comitet de redacție constituit din Ștefan Ciuceanu, director al Muzeului de Etnografie și Antichității al județului Dolj, T.G. Bulat (Râmnicu Vâlcea), Al. Bărcăcilă, (Tr. Severin), prof. C.D. Fortunescu – secretar de redacție, ca o publicație trimestrială, iar din anul următor, bimestrială.

Din paginile primului număr al revistei reiese faptul că publicațiile craiovene se confruntau, în perioada respectivă, cu mari greutăți materiale și făceau eforturi deosebite pentru a le putea tipări și a învinge „inerția unui public în cea mai mare parte refractar științelor și literaturii, dar lacom de petreceri”¹¹.

Sintetizând activitatea primului an de existență al revistei, redactorii spuneau că rezultatul este unul pozitiv, din punct de vedere al cantității paginilor. Dacă, inițial, se estima un număr de 240 de pagini, ea a ajuns să numere 452 de pagini, iar din punct de vedere calitativ, rămânea să fie apreciată de cititori. Din punct de vedere material, redacția anunța că revista s-a finanțat cu foarte mare greutate, din cauza scumpirii continuu a hârtiei și a tiparului, motiv pentru care se vedeau nevoiți a apela la generozitatea și „la bunele sentimente a celor ce dispun de mijloace materiale”, astfel încât să se poată menține abonamentul fixat la 100 de lei/an. Din punct de vedere financiar, balanța de plăți a anului 1922 s-a încheiat cu un deficit de câteva mii de lei. Cu toate acestea, organizatorii nu s-au lăsat intimidăți, continuând să aibă convingerea că „Arhivele Olteniei trebuie să trăiască”. În acest prim an, publicația nu a fost subvenționată de „nici un fel de autoritate, nici din Oltenia, nici din restul țării. Ea n'a primit nici un ajutor material de nicăieri și n'a înregistrat nici măcar un singur abonament oficial”. O excepție a

¹¹ Fortunato, *Mișcarea culturală în Craiova 1 Ian.– 1 Martie 1923* în „Arhivele Olteniei”, anul II, nr. 5, Craiova, 1923, p. 59.

reprezentat-o, spuneau cei din redacție, industriașul craiovean Mitu Andreescu, care a oferit suma de 1.000 de lei pentru susținere, sub forma unui abonament¹². Începând cu anul 1923, apare o rubrică intitulată „Sprîjinatorii Arhivelor Olteniei”, în care au fost trecute numele și sumele cu care se cotiza. Cei doi directori argumentau că este „singurul nostru mijloc de a mulțumi generoșilor donatori” și că „cu cât mai largă va fi contribuția D-lor, cu atât mai bogată, mai apreciată și deci mai răspândită va putea fi revista noastră”¹³.

Editarea, ulterior, a revistei s-a datorat subvențiilor acordate de Primărie, Ministerului Cultelor și Artelor, Banca Națională, Casa Școalelor, Decanatul Baroului de Dolj, Banca Comerțului din Craiova, donațiilor, reclamelor dar și veniturilor realizate din abonamente și vânzări. Printre abonații revistei se regăsesc persoane importante (Principele Barbu Știrbey, C. Argetoianu), dar și instituții administrative, de învățământ și religioase din oraș și din țară. Așadar, apariția revistei a fost posibilă atâta vreme cât au existat sursele financiare necesare, iar acestea erau, adeseori, susținute prin relații de colaborare și prietenie. Obținerea de subvenții era prima grijă a directorului, care valorifica orice oportunitate¹⁴.

Așa cum menționam mai sus, o altă sursă de finanțare au reprezentat-o reclama și anunțul. Prețul era calculat pe o perioadă de un an: 1.500 de lei/pagina, 1.000 de lei/jumătate de pagină și 750 de lei/un sfert de pagină, preț în care intra și abonamentul pe un an de zile¹⁵. Printre firmele comerciale care și-au făcut reclamă în paginile revistei menționăm: Fabrica de salam și mezeluri „Frații Cumpănașu & Comp”; Societatea Anonimă „Ramuri”; Tipografia Scrisul Românesc.

În fiecare an, conducerea reitiera apelul către autorități, societăți culturale, administrații, instituții financiare și economice, pentru a susține financiar editarea revistei.

Colaboratorii primeau exemplare gratuit. Din cele 1.400 de exemplare, apărute în anul 1924, 250 de exemplare au revenit colaboratorilor, instituțiilor culturale care au solicitat-o dar și publicațiilor care făceau schimb cu revista noastră, iar 1.150 au fost trimise abonaților. Dintre cei din urmă, numai 600 au achitat abonamentul pe anul 1924.

În anul 1925, administrația revistei anunța că atât revista „Arhivele Olteniei” cât și celelalte publicații serioase românești se confruntau cu doi dușmani, considerați mult mai periculoși decât „ignoranța și nesimțirea”, anume serviciul poștal „mizerabil” și reaua credință a abonaților. Era expusă următoarea situație: abonații care nu-și achitau abonamentul, unii dintre ei primeau revista dar acuzau

¹² „Arhivele Olteniei”, nr. 5/1923, p. 1.

¹³ Dr. Laugier, C.D. Fortunescu, *Către cititori* în „Arhivele Olteniei”, nr. 5/1923, pp. 2–3.

¹⁴ „Arhivele Olteniei”, anul XIV, nr. 79–82, Craiova, 1935, p. 556. În 1925 au fost acordate următoarele sume: Primăria orașului Craiova – 5.000 de lei, Tipografia Scrisul Românesc din Craiova – 10.000 de lei; Fundația „Regele Ferdinand I” – 5.000 de lei; Consiliul de Miniștri – 10.000 de lei; Camera Deputaților – 5.000 de lei și Prefectura Jud. Dolj – 10.000 de lei. Ultimele trei au oferit subvenții datorită intervenției deputatului Em. Tătărescu.

¹⁵ *Ibidem*, anul I, nr. 1/1922, p. 124.

poșta că nu le-a livrat-o, iar reprezentanții poștei susțineau că mulți abonați ascundeau primirea publicațiilor numai ca să nu le achite. Printre numele vehiculate că nu au achitat abonamentul, pe motiv că nu au primit revista de la poștă, sunt menționate: generalul Averescu (nu a achitat nici un exemplar în perioada 1922–1924), Principele Grig. Ghica (1924). Din această cauză s-a decis ca abonaților din țară, revista să le fie trimisă recomandat, iar celor din Craiova, prin curier special. Toate aceste măsuri au dus, însă, la creșterea prețului revistei la 20 de lei/exemplar și a abonamentului la 220, respectiv 250 de lei/an¹⁶.

Anul 1929 este unul de cumpănă pentru editarea publicației craiovene, punându-se chiar problema apariției acesteia: „Dacă, privind în urmă, putem fi mândri de opera ce am îndeplinit, ne uităm însă înainte cu îngrijorare și tristeță, căci nu știm dacă «Arhivele Olteniei» vor mai apare de acum înainte sau nu»¹⁷. Motivul pentru care se punea la îndoială apariția unor viitoare numere, era determinat de lipsa banilor și neimplicarea autorităților din Oltenia și Banat în a subvenționa această revistă: „La cât entusiasm, câtă muncă și câte jertfe personale s'au cheltuit pentru ca această revistă să dăinuiască și să facă un nou progres cu fiecare număr al său, «marele public» a răspuns cu o indiferență descurajatoare. Din puținii abonați (vreo 750), abia de plătesc jumătate din ei, iar din aceștia nici 10 la sută nu-și achită abonamentul de la începutul anului și din proprie inițiativă. Și ce e mai trist: din toate prefecturile și primăriile întregului Banat și Olteniei – pentru care apare publicația noastră – nu avem trei care să-și fi plătit abonamentul măcar, dacă nu să sprijine cu o subvenție apariția «Arhivelor Olteniei». Iar cât despre bibliotecile instituțiilor de învățământ – Universități, Licee și școli diferite – abia avem 15 abonate în toată țara, vorbind de cele care nu s'au sustras de la achitarea unei datorii de cinst»¹⁸. Se aduceau mulțumiri instituțiilor care sprijineau, frecvent, apariția revistei, adăugând că acestora li se alătură 5–6 particulari dar și abonații „cinstiți plători” și datorită cărora s-a prelungit „opt ani viața acestei publicații oltene”. Se menționa, cu regret, faptul că printre cei care nu își achitaseră abonamentele „pe anii din urmă” se numărau și destui „milionari, foști și actuali miniștri, oameni cu stare și pretenții”¹⁹.

Știrea probabilității ca revista să își înceteze apariția i-a întristat pe colaboratorii săi. Ing. Gh.T. Marinescu, component al comitetului de redacție al revistei „Analele Brăilei”, îi scria prof. Fortunescu: „Am citit cu strângere de inimă rândurile Dv. ce deschid ultimul număr al Revistei. Craiova, dacă nu Oltenia, nu poate lăsa să moară o revistă ca «Arhivele Olteniei»! Aș sângera și eu de aici de departe din Brăila! Aceasta nu numai pentru că suntem ca frații ce ne-am devotat

¹⁶ *Ibidem*, anul IV nr. 17/1925, p. 2.

¹⁷ *Ibidem*, anul VIII, nr. 45–46/1929, p. 396.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 396, 550. În 1929, Banca Națională din București oferea 30.000 de lei; Ministerul Cultelor și Artelor – 20.000 de lei, Casa Școalelor – 25.000 de lei, Decanatul Baroului de Dolj – 10.000 de lei, Banca Comerțului din Craiova – 20.000 de lei; Banca „Viitorul”, Craiova – 1.500 de lei. Particularii contribuiau cu sume cuprinse între 1.000 și 2.000 de lei.

unei idei centrale comune dar și pentru că, jumătate, după tată, și eu sunt oltean! Vă doresc, stimate domnule profesor, ca anul 1930 să aducă glorioasa Dv. revistă puteri noi de viață; iar Dv. să vă dea noul an sănătate și aceeași devotată putere de muncă pentru a duce mai departe «Arhivele Olteniei!»²⁰.

Problema neachitării abonamentelor s-a perpetuat și în anii următori, motiv pentru care revista se găsea mereu în postura de restantă în relația cu Tipografia „Scrisul Românesc”. În anul 1935, s-au văzut nevoiți să aștepte terminarea lucrărilor editoriale care aduceau câștig editurii și abia apoi să fie scoasă la tipar, adică „când s'a putut”. Ca și cum situația nu ar fi fost suficient de grea pentru cei care se ocupau de revistă, editura îi anunța că a crescut prețul hârtiei și al tiparului cu 10%. Cu toate acestea, au fost editate 500 de exemplare. Poșta continuă să rățăcească un număr destul de mare de reviste, fără a mai ajunge vreodată la destinatari sau la redacție și numai 30% dintre abonați achitaseră abonamentul, iar sponsorii erau foarte puțini. Din cei 317 abonați înregistrați, doar 112 au achitat abonamentul.

Tabloul abonaților se prezenta astfel²¹:

Tabel 1

Abonații revistei „Arhivele Olteniei” în anul 1935

Nr. crt.	Localitatea/județ/regiune	Nr. abonați	Au achitat abonamentul
1.	Craiova	82	11
2.	Jud. Dolj	6	2
3.	Turnu Severin	28	9
4.	Jud. Vâlcea	5	2
5.	Jud. Romanați	7	2
6.	Jud. Gorj	8	2
7.	București	89	36
8.	Banat	10	6
9.	Transilvania	25	16
10.	Muntenia	26	11
11.	Moldova	14	9
12.	Basarabia	5	4
13.	Străinătate	12	2

În anul 1941, din cele 550 de exemplare editate, 150 erau trimise, ca schimb, cu alte publicații și către edituri din țară și străinătate, 6–8 erau vândute în librării, iar restul era distribuit abonaților, 301 persoane²², și autorilor. Redacția revistei anunța că în anul respectiv revista a apărut, exclusiv, datorită contribuției

²⁰ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, Fond Fortunescu D. Constantin, pachetul III, dosar nr. 1132, f. 1 (în continuare se va cita: S.J.A.N. Dolj).

²¹ „Arhivele Olteniei”, anul XIV, nr. 79–82, Craiova, 1935, p. 556.

²² *Ibidem*, anul XIX, nr. 113–118, Craiova, 1941, p. 370. Din cei 301 de abonați numai 53 și-au achitat abonamentul. Oltenia avea 117 abonați.

Ministerului Presei și Propagandei Naționale, care le-a oferit hârtia necesară. Anii 1942 și 1943 s-au dovedit a fi și mai dificili, costurile cu hârtia, tipografia și taxele poștale s-au triplat. Totodată, mobilizarea și transportul poștal, cât și prețul mare al revistei, 1.000 de lei/exemplar, au făcut ca achitarea anticipată a abonamentului să înceteze. De asemenea, apariția numărului din anul 1943 a fost posibilă doar datorită „ajutorului generos” venit din partea Ministerului Propagandei Naționale, Ministerul Culturii Naționale, Administrația Uzinelor de fier și Domeniilor din Reșița, al Luciei Fălcoianu, la care se adaugă alte contribuții mai mici, abonamentele cât și pensia de profesor secundar a directorului, C.D. Fortunescu²³.

Cea mai grea situație se înregistrează în perioada 1944–1946 când, aceleași cauze: neplata abonamentului, scumpirea „excesivă” a hârtiei și a tiparului, dar și problemele generate de desfășurarea celui de-al Doilea Război Mondial au dus, practic, la imposibilitatea editării revistei. Toate materialele adunate în cei trei ani au compus un singur volum. După 25 de ani își încheie activitatea cea mai longevivă revistă.

Promovarea revistei în țară și peste hotare

În ciuda problemelor financiare, calitatea revistei era cunoscută în toate colțurile țării, dar și în străinătate. Valoarea științifică era dată de calitatea materialelor (contribuții importante despre instituții, dregătorii, bani, caimacami, familii boierești, medalioane ale unor personalități precum: Eugeniu Carada, Gheorghe Chițu, Petrache Poenaru, Ion Maiorescu etc., informații despre Craiova și Oltenia în scrierile unor călători străini, despre arta bisericească, folclor autentic, studii de etnografie și folclor, teatru, poezie, activitatea muzicală craioveană, probleme de învățământ etc.) elaborate, semnate și publicate de intelectuali de marcă ai țării, nume respectabile ale cercetării precum: academicianul Nicolae Iorga, Gheorghe Țițeica, C.S. Nicolăescu-Plopșor, Ion Donat, Dumitru Tudor, Dumitru Berciu, Al. Bărcăcilă, Ștefan Ciuceanu, C. Vâlsan, I Mihăescu, A. Sacerdoțeanu, C.V. Obedeau, C. Gerotă, I.C. Karadja, Ch. Laugier, C.D. Fortunescu, Elena Farago, Ana Culcer, M. Theodorian-Carada ș.a.

Începând cu anul 1926, datorită bogatelor informații științifice pe care le furnizează, revista este solicitată și peste hotare, atât în Europa cât și peste Ocean, în America. Un abonament în Europa ajungea la suma de 75 de franci francezi/an, iar pentru America – 3 dolari/an²⁴. În anul 1935, directorul Bibliotecii Universității „Regie Hungaricae Francisco Josefine” din Szeged, Ungaria, din dorința de a realiza o bibliotecă „auxiliară” care să cuprindă un fond de carte românească, solicita directorului C.D. Fortunescu să-i trimită toate volumele apărute, dar și cele ce vor urma să fie editate din „Arhivele Olteniei”. Se avea în vedere intensificarea

²³ *Ibidem*, anul XXII, nr. 125–130, Craiova, 1943, p. 369.

²⁴ *Ibidem*, anul VI, nr. 34, Craiova, 1927, p. 505.

studiului limbii și literaturii române în cadrul facultății adică, „realizarea unei cooperării sincere a științei unghurești și românești în ceea ce privește punctele de contact ale studiului limbii și literaturii române și maghiare”²⁵. Solicitări veneau și din Italia.

În țară, profesor de istorie, arheologie și numismat român, directorul Cabinetului Numismatic al Academiei Române, Constantin Moisil, era colecționarul întregii serii vechi a revistei „Arhivele Olteniei”, așa cum reiese din telegrama datată 8 sept. 1944, adresată lui Fortunescu: „Mă pot lăuda, că posed întregă colecția acestei reviste, pe care Dta o redactezi cu atâta pasiune și cu atâtea sacrificii de peste 20 de ani”. Continua exprimându-și admirația pentru munca și stăruința „diabolică”, pentru eforturile depuse în editarea revistei urându-i „și pentru viitor succes și cea mai deplină satisfacție, natural, sufletească deoarece la cealaltă nu putem aspira”²⁶. Constantin Moisil oferea, în schimb, exemplare din Revista „Cronica Numismatică și Arheologică” și „Buletinul Societății Numismatice Române”²⁷.

Prețuită și căutată de cititori, „Arhivele Olteniei” este recenziată elogios de aproape întreaga presă românească a vremii, dar cu regularitate de „Transilvania”, „Revista istorică”, „Anuarul Institutului de Istorie Națională” din Cluj²⁸, „Țara Bârsei”, remarcându-se conținutul valoros, varietatea problemelor abordate, noutățile aduse în cercetarea științifică și nivelul ridicat la care sunt tratate problemele, aducând întotdeauna ceva inedit, proiectând lumina puternică asupra trecutului Olteniei cât și consecvența apariției²⁹. La rândul ei, „Arhivele Olteniei” acorda, în paginile sale, un spațiu important recenziilor de cărți și reviste din toate domeniile și în special celor care soseau de la Academie. Dacă acestea întârziiau să apară, îngrijorării semnalate de C.D. Fortunescu, I. Bianu îi răspundea: „Mă mir cum s-a întrerupt trimiterea publicațiilor istorice ale Academiei pentru anunțare și recenzii, întrucât «Arhivele Olteniei» este o adevărată și neprețuită comoară pentru istoricii prezenți și viitori”³⁰.

Apariția primului număr al revistei este anunțată în publicația „Gândirea” din Cluj, al cărui redactor era Cezar Petrescu. Craiova este descrisă ca fiind un centru al culturii, caracterizat printr-o „eflorescență intelectuală”: „când editurile noastre erau puține și sărace, acolo s-a tipărit „Colecția Samitca” și „Biblioteca de popularizare” iar ulterior se înregistrează activitatea Societății „Prietenii Științei” cu conferințele ei săptămânale; Muzeul Aman care organiza cursuri populare săptămânal, și apariția revistelor *Ramuri*, *Năzuinți* și *Flamura* și *Arhivele Olteniei* sub conducerea doctorului Ch. Laugier”. „Găsim acolo documente desgropate, date asupra rămășițelor preistorice sau istorice, scormonite din pământul Olteniei,

²⁵ S.J.A.N. Dolj, Fond Fortunescu D. Constantin, pachetul II, dosar nr. 121, f. 1.

²⁶ *Ibidem*, pachetul III, dosar nr. 672, f. 1.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Gh. Vinulescu, „*Arhivele Olteniei*”, 1930–1935, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, vol. 06, 1931–1935, Cluj. 1936, pp. 775–778.

²⁹ Ion Rusu Sărățeanu, *art. cit. în loc. cit.*, p. 47

³⁰ Florea Firan, *Presa craioveană (1838–2007)*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2007, p. 149.

amănunțite comunicări și dări de seamă asupra mișcării culturale din Craiova și celelalte orașe Oltenie”³¹.

Ieșirea de sub tipar a revistei este semnalată și de „Transilvania”, o veche publicație românească ajunsă, în anul 1922, la al 53-lea an al apariției. „La Craiova a început să apară o nouă publicație trimestrială istorică «Arhivele Olteniei»... Pe lângă studii și contribuții istorice datorite dlor G.M. Demetrescu, T.G. Bulat, Dr. Ch. Laugier, C.S. Nicolăescu-Plopșor, Șt. Ciuceanu etc., se mai află și interesantele idei dezvoltate în două conferințe la Craiova de N. Iorga «Regionalism Oltean» și «Partea Olteniei în literatura românească»³².

„Dintre manifestările culturale serioase – se spunea în *Societatea de mâine* – care exprimă spiritul și energia oltenescă într-o formă superioară și la nivelul străduințelor civilizației moderne este, după cum am mai spus și cu alte ocazii, frumoasa revistă «Arhivele Olteniei» – de supt conducerea vrednicului și neobositului dr. Ch. Laugier și a distinsului profesor C.D. Fortunescu³³. În același an, 1925, „Convorbiri literare” (aug.) prezenta în paginile sale publicația craioveană astfel: „Revista aceasta, «Arhivele Olteniei», care este în al patrulea an al existenței sale, se afirmă din ce în ce mai mult ca una din cele mai serioase reviste de specialitate din țară. Dacă hărnicia și priceperea conducerii va fi ajutată și de perseverență, ea va deveni cu timpul unul din monumentele istoriei noastre naționale și culturale [...]. Trecutul ei (al Olteniei, n.n.) interesându-ne deci priceperea cu care d-nii Laugier și Fortunescu îi conduc «Arhivele» merită recunoștința tuturor acelor ce simt românește³⁴. V. Bogrea releva în *Dacoromanica* despre publicația noastră că este „o prețioasă revistă cu caracter regional: cu atât mai meritoasă, cu cât va ști să păstreze mai bine acest caracter”³⁵.

În *Vestul României* – Ziar românesc independent din Oradea Mare – se scria „Revista craioveană... este una din lucrările de valoare, care scormone cu multă competență trecutul nostru. Atât ca tehnică cât și ca conținut poate sta alături de periodicele europene. Cu un sumar bogat, iscălit de savanți, istorici, archeologi și profesori cu un renume de mult stabilit și cu recenzii bogate și cu îngrijire scrise, abordând mai toată mișcarea intelectuală, revista Arhivele Olteniei este o comoară pentru ori care intelectual”³⁶.

În 1926, Gh. Ghibănescu semnala: „Și în acest an revista olteană... și-a împlinit chemarea sa culturală. Slujind ca revistă generală a unui mediu de intelectuali, revista a dat loc pe o scară întinsă cercetărilor istorice și documentare. Cercul de cercetări s-a întins asupra întregului Banat al Olteniei, Mehedințiului și

³¹ „Gândirea”, anul II, nr. 3, 1922, p. 61.

³² „Transilvania”, anul LIII, nr. 6, 1922, p. 434.

³³ G.V. Răcoasa, *Un capitol de istorie socială. Orașele oltenice pe pragul vremurilor nouă de N. Iorga. – Note de recenzie* –, în „Societatea de Mâine”. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice, anul II, nr. 48–49, Cluj, 1925, p. 838.

³⁴ Florea Firan, *op. cit.* p. 150.

³⁵ V. Bogrea, *Arhivele Olteniei* în „Dacoromanica” – Buletinul „Muzeului Limbei Române”, anul III, 1923, Cluj, 1924, p. 866.

³⁶ „Vestul României” – Ziar românesc independent din Oradea-Mare, anul I, nr. 41, Oradea Mare, 1923, p. 2.

al Timișului, așa că România de Sud vest își are centrul de cercetări istorice în cetatea banilor. Prin această colaborare a forțelor culturale din cele 6 unghiuri ale țării: Cluj, Craiova, Cernăuți, Chișinău, Iași și București, se vor spori an cu an cunoștințele trecutului nostru istoric³⁷.

În 1935, „Junimea literară” considera „Arhivele Olteniei” un „exemplu de vigoare culturală [...]”. Cele 78 de numere apărute au acumulat un material imens peste care nu va putea trece nici un cercetător³⁸.

Cuvântul înainte, scris de C.D. Fortunescu, publicat în „Arhivele Olteniei”, în 1946, cu ocazia împlinirii unui sfert de veac de la apariția revistei, aducea un omagiu celor care au fost colaboratori dar care au trecut la cele veșnice: „Dintre ostenitorii întru ale istoriei pământului și neamului românesc din Oltenia, care au onorat cu scrisul lor paginile publicației noastre, rând pe rând ne-au lăsat, trecând la cele veșnice, în curgerea acestor 25 de ani, doctorul Charles Laugier, inspector general sanitar, profesorul Ștefan Ciuceanu, decanul Baroului doljean, Dem. D. Stoenescu din orașul nostru, profesorii universitar Ion Bianu, C. Bogdan-Duică, G. Vâlsan, Mihai Săulescu, Nicolae Iorga, Ilie Mînea, Ion Andrieșescu și I. Popescu-Voitești, apoi slavistul Stoica Nicolaescu, genealogistul Ioan C. Filitti, C.V. Obedeanu, C.N. Mateescu, Ion I. Vlădăianu, Avram Vasilescu, d-na Maria Glogoveanu și cuvioșii preoți Tudor Bălășel și D. Lungulescu, precum și C. Poboran din Slatina, profesorii Aurel Mîrea și Constantin Lăcrișeanu, iar acum în urmă tinerii mult promițători Dragoș P. Petroșan și Nicolae Lazăr. Dintre colaboratorii rubricilor literară și folcloristică s-au săvârșit din viață în același răstimp Gib. Mihăescu, N. Milcu, doamnele Eugenia Fl. Ionescu (Ada Umbră), Florica Eugenia Ionescu (Doina Bucur) și Ana dr. Culcer, ca și Constantin I. Goga, Gheorghe Catană din Banat, Ștefan St. Tuțescu și Ion N. Popescu. Pentru toți aceștia, unii dintre ei ctitori de iznoavă și toți prieteni până la urmă ai «Arhivelor Olteniei», îndreptăm în momentul de față un pios gând de recunoștință³⁹. Aceștia, dar și mulți alții care au supraviețuit dispariției revistei au dat valoare publicației, reușind să cuprindă în paginile sale „un imens material privind trecutul acestei provincii, fără de care nu se va putea scrie istoria Olteniei” cum ne spune Barbu Teodorescu⁴⁰.

Valorificarea revistei „Arhivele Olteniei”, serie veche

Numeroase documente, studii, articole, note publicate în paginile revistei „Arhivele Olteniei”, seria veche, s-au dovedit a fi extrem de importante, ele contribuind la cunoașterea și reconstituirea unui tablou al societății românești din

³⁷ Gh. Ghibănescu, *Recensiuni* în „Ioan Neculce: Buletinul Muzeului Municipal Iași”, fascicula 5, Iași, 1926, p. 367.

³⁸ Florea Firan, *op. cit.* p. 150.

³⁹ Apud Toma Rădulescu, *Ștefan Ciuceanu: un profesor pentru eternitate*, București, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2019, p. 100–101.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 289.

diverse epoci istorice, constituindu-se ca surse importante pentru lucrări de sinteză⁴¹, instrumente de lucru (dicționare⁴², bibliografii⁴³), monografii⁴⁴, studii de specialitate arheologie-istorie⁴⁵, literatură⁴⁶ etc.

⁴¹ Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944; Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeii hărții ruse din 1835*, București, Editura Științifică, 1957; Nicolae Andrei, Gheorghe Pârnuță, *Istoria învățământului din Oltenia* vol. II, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1981; George Potra, *Din Bucureștii de altădată*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981; Mite Măneanu, *Boierimea din Oltenia în perioada 1821–1864*, Craiova, Editura MJM, 2005; Luchian Deaconu, Otilia Gherghe, *Craiova 1901–1916. Modernizarea – obstacole, capcane și ispite* Craiova, Editura Sitech, 2011; *Istoria Românilor*, vol. IV. *De la universalitatea creștină către Europa „Patriilor”* Ediția a II-a, revizuită și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2012; vol. V. *O epocă de înnoiri în spirit european (1601–1711/1716)*, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2012; vol. VII, tom I, *Constituirea României Moderne (1821–1878)*, București, Editura Enciclopedică, 2003; Anca Ceaușescu, Simona Lazăr, *Habitatul din Câmpia Olteniei din preistorie până la începutul epocii contemporane*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2013.

⁴² N.A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei Române, 1963; Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova sec. XIV–XVII*, București, 1971; Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, Editura Minerva, 1973.

⁴³ *Bibliografia istorică și literară a lui N. Iorga 1890–1934*, București, Editura „Cartea Românească”, 1935; Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, Editura Minerva, 1973.

⁴⁴ Barbu Theodorescu, *Constantin Lecca*, București, 1938; Ștefan Pascu, *Petru Cercel și Țara Românească la sfârșitul sec. XVI*, Sibiu, 1944; George Potra, *Petrache Poenaru cititor al învățământului în Țara noastră (1799–1875)*, București, Editura Științifică, 1963; Paul Cernovodeanu, Florin Constantiniu, *Constantin Brâncoveanu*, București, Editura Academiei Române, 1989; Paul Emanoil Barbu, *Nică Barbu Locusteanu 1821–1900*, Craiova, Fundația „Scrisul Românesc”, 2002; Ileana Cioarec, *Boierii Glogoveanu*, Craiova, Editura Alma, 2009; Adrian Michiduță, *Charles Laugier – medic și etnograf*, Craiova, Editura Aius, 2013.

⁴⁵ Simona Lazăr, *Cultura Vârtoap în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, 2005; Idem, *Sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în sud-vestul României*, Craiova, Editura Universitaria, 2011; Marin Popescu-Spinieni, *Contribuțiuni la istoria învățământului superior. Facultatea de Filosofie și Litere din București. De la început până la prezent. Istoric, Bio-Bibliografie, programe, regulamente, statistici, diagrame*; București, 1928; G. Zane, *Economia de schimb în Principatele Române*, București, 1930; Ioan C. Filitti, *Frământările politice și sociale în Principatele Române de la 1821 la 1828*, București, 1932; C. Pajură, D.T. Giurescu, *Istoricul orașului Turnu-Severin (1833–1933)*, București, 1933; Pr. I. Popescu Cilieni, *Biserici, târguri și sate din jud. Vâlcea*, Craiova, Editura Ramuri, 1941; George Potra, *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România*, București, 1939; George D. Florescu, *Divanele Domnești din Țara Românească*, vol. I (1389–1495) București, 1943; Ion Chelcea, *Țiganii din România*, București, 1944; Andrei Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în Țările Românești 1821–1822*, București, 1945; R. Rosetti, *Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XVII-lea*, București, 1947; Nicolae Stoicescu, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria Armatei Române*, Editura Militară, 1968; P.P. Panaitescu, *Contribuții la istoria culturii românești*, București, Editura Minerva, 1971; Dan Zamfirescu, *Neagoe Basarab și învățăturile către fiul său Teodosie. Probleme controversate*, București, Editura Minerva, 1973; Constantin C. Giurescu, *A history of the Romanian forest*, București, Editura Academiei Române, 1980; *Călători străini despre Țările Române*, vol. X, partea I, București, Editura Academiei Române, 2000; *Călători străini despre Țările Române în secolul al*

În concluzie, putem afirma că diversitatea domeniilor, aria cronologică și tematică a surselor documentare publicate în paginile revistei, îi obligă, practic, pe cercetători să recurgă la această importantă sursă de informații, chiar și după 100 de ani. Consider că și astăzi, Revista „Arhivele Olteniei” reprezintă un instrument deosebit de valoros pentru istorici, filologi, etnologi, lingviști etc.

Bibliografie

- Albu, Nicolae, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944.
- Andrei, Nicolae, Pârnuță, Gheorghe, *Istoria învățământului din Oltenia* vol. II, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1981.
- Barbu, Paul Emanoil, *Nică Barbu Locusteanu 1821–1900*, Craiova, Fundația „Scrisul Românesc”, 2002.
- Bibliografia istorică și literară a lui N. Iorga 1890–1934*, București, Editura „Cartea Românească”, 1935.
- Bucur, Marin, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, Editura Minerva, 1973.
- Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. I (1801–1821), volum îngrijit de Filitti, Georgeta, Marinescu, Beatrice, Rădulescu-Zoner, Șerban, București, Editura Academiei Române, 2004.
- Călători străini despre Țările Române*, vol. X, partea I, București, Editura Academiei Române, 2000.
- Ceașescu Anca, Simona Lazăr, *Habitatul din Câmpia Olteniei din preistorie până la începutul epocii contemporane*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2013.
- Ceașescu, Anca, *Așezările rurale din Câmpia Băileștiului (cu elemente de etnografie)*, Craiova, Editura Universitaria, 2011.
- Cernovodeanu, Paul, Constantiniu, Florin, *Constantin Brâncoveanu*, București, Editura Academiei Române, 1989.
- Chelcea, Ion, *Țigani din România*, București, 1944.
- Cioarec, Ileana, *Boierii Glogoveanu*, Craiova, Editura Alma, 2009.
- Constantinescu, N.A., *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei Române, 1963.
- Deaconu, Luchian, Gherghe, Otilia, *Craiova 1901–1916. Modernizarea – obstacole, capcane și ispite* Craiova, Editura Sitech, 2011.

XIX-lea, serie nouă, vol. I (1801–1821), volum îngrijit de Georgeta Filitti, Beatrice Marinescu, Șerban Rădulescu-Zoner, București, Editura Academiei Române, 2004; Narcisa Maria Mitu, *Domeniul funciar al familiei boierești Otetelișeanu*, în „Arhivele Olteniei”, serie nouă, nr 18/2004, Craiova, Editura Academiei Române; Idem, *Cătorile școlare ale boierilor Otetelișeanu* în „Arhivele Olteniei”, serie nouă, nr 19/2005, Craiova, Editura Academiei Române; Idem, *Contribuții la identificarea satelor din Piemontul Bălăciței în Dinică Ciobotea*, Gabriel Croitoru (coord.), *Istorie, cultură și civilizație în Piemontul Bălăciței – studii și documente*, Craiova, Editura Sitech, 2013; Anca Ceașescu, *Așezările rurale din Câmpia Băileștiului (cu elemente de etnografie)*, Craiova, Editura Universitaria, 2011.

⁴⁶ I.C. Popescu Polyclet, *Antologia poezilor olteni*, Craiova, 1929; *Istoria literaturii române* vol. II *de la școala ardeleană la Junimea*, București, Editura Academiei Române, 1968; *Istoria literaturii române* vol. III *Epoca marilor clasici*, București, Editura Academiei Române, 1973.

- Filitti, Ioan C., *Frământările politice și sociale în Principatele Române de la 1821 la 1828*, București, 1932.
- Firan, Florea, *Presa craioveană (1838–2007)*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2007.
- Florescu, George D., *Divanele Domnești din Țara Românească*, vol. I (1389–1495) București, 1943.
- Giurescu, Constantin C., *A history of the Romanian forest*, București, Editura Academiei Române, 1980.
- Giurescu, Constantin C., *Principatele Române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, București, Editura Științifică, 1957.
- Istoria literaturii române* vol. II *de la școala ardeleană la Junimea*, București, Editura Academiei Române, 1968.
- Istoria literaturii române* vol. III *Epoca marilor clasici*, București, Editura Academiei Române, 1973.
- Istoria Românilor*, vol. IV. *De la universalitatea creștină către Europa „Patriilor”* Ediția a II-a, revizuită și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2012.
- Istoria Românilor*, vol. V. *O epocă de înnoiri în spirit european (1601–1711/1716)*, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2012.
- Istoria Românilor*, vol. VII, tom I, *Constituirea României Moderne (1821–1878)*, București, Editura Enciclopedică, 2003.
- Lazăr, Simona, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, 2005.
- Lazăr, Simona, *Sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în sud-vestul României*, Craiova, Editura Universitaria, 2011.
- Măneanu, Mite, *Boierimea din Oltenia în perioada 1821–1864*, Craiova, Editura MJM, 2005.
- Michiduță, Adrian, *Charles Laugier – medic și etnograf*, Craiova, Editura Aius, 2013.
- Oțetea, Andrei, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în Țările Românești 1821–1822*, București, 1945.
- Pajură, C., Giurescu, D.T., *Istoricul orașului Turnu-Severin (1833–1933)*, București, 1933.
- Panaitescu, P.P., *Contribuții la istoria culturii românești*, București, Editura Minerva, 1971.
- Pascu, Ștefan, *Petru Cercel și Țara Românească la sfârșitul sec. XVI*, Sibiu, 1944.
- Popescu Cilieni, I., *Biserici, târguri și sate din jud. Vâlcea*, Craiova, Editura Ramuri, 1941.
- Popescu Polyclet, I.C., *Antologia poezilor olteni*, Craiova, 1929.
- Popescu-Spineni, Marin, *Contribuțiuni la istoria învățământului superior. Facultatea de Filosofie și Litere din București. De la început până la prezent. Istoric, Bio-Bibliografie, programe, regulamente, statistici, diagrame*, București, 1928.
- Potra, George, *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România*, București, 1939.
- Potra, George, *Din Bucureștii de altădată*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Potra, George, *Petrache Poenaru ctitor al învățământului în Țara noastră (1799–1875)*, București, Editura Științifică, 1963.
- Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom. III (1919–1924), București, Editura Academiei Române, 1987.
- Rădulescu, Toma, *Ștefan Ciuceanu: un profesor pentru eternitate*, București, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2019.
- Rosetti, R., *Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XCII-lea*, București, 1947.

- Ștefănescu, Ștefan (coord.), *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- Stoicescu, Nicolae, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria Armatei Române*, Editura Militară, 1968.
- Stoicescu, Nicolae, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova sec. XIV–XVII*, București, 1971.
- Straje, Mihail, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, Editura Minerva, 1973.
- Theodorescu, Barbu, *Constantin Lecca*, București, 1938.
- Zamfirescu, Dan, *Neagoe Basarab și învățăturile către fiul său Teodosie. Probleme controversate*, București, Editura Minerva, 1973.
- Zane, G., *Economia de schimb în Principatele Române*, București, 1930.

Studii și articole

- „Arhivele Olteniei”, nr. 01/1922; nr. 05/1923; nr. 17/1925; nr. 45–46/1929; nr. 79–82/1935; nr. 113–118/1941; nr. 125–130/1943.
- Bogrea, V., *Arhivele Olteniei* în „Dacoromanica” – Buletinul „Muzeului Limbei Române”, anul III, 1923, Cluj, 1924.
- Ghibănescu, Gh., *Recenziuni*, în „Ioan Neculce: Buletinul Muzeului Municipal Iași”, fascicula 5, Iași, 1926.
- Mitu, Narcisa Maria, *Contribuții la identificarea satelor din Piemontul Bălăciței* în Dinică Ciobotea, Gabriel Croitoru (coord.), *Istorie, cultură și civilizație în Piemontul Bălăciței – studii și documente* –, Craiova, Editura Sitech, 2013.
- Mitu, Narcisa Maria, *Ctitoriile școlare ale boierilor Otetelișeanu* în „Arhivele Olteniei”, serie nouă, nr 19, Craiova, Editura Academiei Române, 2005.
- Mitu, Narcisa Maria, *Domeniul funciar al familiei boierești Otetelișeanu* în „Arhivele Olteniei”, serie nouă, nr 18, Craiova, Editura Academiei Române, 2004.
- Oțetea, Andrei, *Mihail Kogălniceanu istoric și om de stat* în „Studii. Revistă de istorie”, tom 19, București, Editura Academiei Române, 1966.
- Răcoasa, G.V., *Un capitol de istorie socială. Orașele oltene pe pragul vremurilor nouă de N. Iorga. – Note de recenzie* –, în „Societatea de Mâine”. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice, anul II, nr. 48–49, Cluj, 1925.
- Rusu Sărățeanu, Ion, *La 50 de ani de la apariția revistei „Arhiva Someșeană”. Virgil Șotropa fondator al Revistei* în „Arhiva Someșeană”. Studii și comunicări (1973–1974), vol. II, Năsăud, 1974.
- Vinulescu, Gh., „*Arhivele Olteniei*”, 1930–1935, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, vol. 06, 1931–1935, Cluj. 1936.

Presă

- „Gândirea”, anul II, nr. 3, 1922.
- „Transilvania”, anul LIII, nr. 6, 1922.
- „Vestul României” – Ziar românesc independent din Oradea-Mare, anul I, nr. 41, Oradea Mare, 1923.
- Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, Fond Fortunescu D. Constantin, pachetele: II, dosar nr. 121; III, dosar nr. 1132.

